

KAF – RÖRELSEN – EN FRISKVÅRDSIDÉ.

De första 10 åren - del I

Olle Wegner

Kommunanställd – i samhällets tjänst

Hur är det att vara kommunanställd? Någon man skojar om. Han som mest hänger på spaden. Eller är en ineffektiv tjänsteman, som heller bromsar än ger tillstånd.

Näringslivet har lite förståelse för kommunerna som arbetsgivare. Ineffektivt och tärande.

Själv har jag nästan alltid märkt en pinsam tystnad, när jag berättar om att jag varit kommunanställd. Därför håller jag för det mesta tyst om det, men blir glad när jag träffar andra, som är eller har varit kommunanställda. Och nästa alltid är de trevliga individer. Hur det nu kan komma sig?

Att vara kommunanställd kan vara slitsamt och tröstlöst. Ett hårt arbete som biträde i äldreården eller som kokerska i skolans kök. Många klarar inte i längden alla tunga lyft och hårda golv. Men de flesta trivs ändå bra med att få arbeta för de gamlas och för de ungas bästa. Andra grupper har andra utmaningar. Kommunernas ansvar är mångskiftande. Äldrevård, barnomsorg, skola, räddningstjänst, vatten och avlopp. park- och idrottsanläggningar, bibliotek, mark- och exploateringsfrågor, kommunens ekonomi och andra administrativa uppgifter o s v. I alla våra kommuner finns det anställda som gör en insats för invånarnas bästa. De flesta trivs med det. Lönen är ofta sämre men ändå trivs man, hur det nu kan komma sig.

Utmärkande för anställda i Sveriges kommuner är att man vill göra ett bra jobb för kommuninvånarna. I näringslivet jobbar man för att ägarna skall få vinst. Det gäller även för de företag som jobbar åt kommunen på entreprenad. Det är det som är skillnaden.

Kommunerna är stora arbetsgivare. Ofta den största på orten. Hur kommer man att klara att rekrytera personal till alla sina uppgifter i framtiden? Det är frågan.

Den kommunala arbetsgivaren måste inse och inpränta hos sina anställda att man arbetar för kommuninvånarnas bästa. Följa alla lagar och förordningar, som styr det kommunala arbetet, men också vara lyhörd för vad befolkningen förväntar sig att kommunen skall stå för. Det innebär dock inte att gå med på alla önskemål som framförs, utan inrikta sig på att göra ett bra jobb utifrån de förutsättningar man får från lagstiftarna och från de lokala politikerna. Det är chefernas uppgift att leda arbetet. Deras förmåga att klara denna uppgift på ett bra sätt är a och o när man skall rekrytera nya men också för att kunna behålla den personal man har.

Den här boken handlar om en tid då samhället förvandlades. Nya politiska vindar drog in över landet. Kommunerna, som en gång var, måste förändras, sa man. Dessa förändringar har pågått till den dag som i dag är.

I brytningstiden i slutet av 80-talet bildades Kommunanställdas Fritidsförbund med en uppgift, nämligen att påverka Sveriges kommuner att satsa på olika former av friskvård för sin personal. Det var inte förbundets förtjänst att man på så många håll kunde visa upp fantastiska resultat utan naturligtvis var det de lokala föreningarna som skulle honoreras. Men K A F kom i en tid då denna rörelse blev möjlig. Det är om denna tid, de första tio åren, jag vill berätta.

KA F – RÖRELSEN – EN FRISKVÅRDSIDÉ

De första 10 åren

Lagom till K A F: s 30 årsjubileum skrev jag en sammanfattning av Kommunanställdas Fritidsförbunds första 10 år. Det blev ca 65 sidor med text och bilder om förbundet som bildades den 17 mars 1989. Storleken räckte till en tunn bok men även en sådan kostar mycket att trycka upp och distribuera. De slantarna hade inte förbundet. I avvaktan på att en tryckning kan bli möjlig i framtiden kommer K A F Nytt att i stället ge ut jubileumsskriften i form av följetong. För att det skall bli en "följetong" som inte glöms bort från gång till gång, så kommer vi att publicera den månadsvis från och med september 2020 men med första avsnittet här i K A F Nytt nr 1–2020.

Rosersberg den 25 maj 2020
Olle Wegner

FÖRORD

I början av oktober det märkliga året 2001 bjöd fritidsföreningen EKAF i Eskilstuna in till Årets konferens. Stämningen var som vanligt förväntansfull. Arrangör var som sagts EKAF eller rättare Eskilstuna Kommun Anställdas Fritidsförening. Förutom ett digert och upplyftande program presenterade man i kör EKAF – sången, som sporrade deltagarna till uppmuntran att ta med sig alla nya idéer hem till sina respektive kommuner och föreningar. Dessutom presenterade man en konferencier lite utöver det vanliga, hämtad från de egna leden. Han, Ulf Carlsson, tjänstgjorde som rektor vid den då prisbelönta skolan i idyllen Kvicksund. Ulf var en eldsjäl och pedagog utöver det vanliga. Det var han som myntade ordet KAF- rörelsen.

Vad var det Ulf i kontakt med EKAF hade upptäckt? Vilka känslor var det som Ulf fick under ÅK 2011) och som fick honom att kalla denna verksamhet för K A F- rörelsen? Jag ringde upp Ulf senare detta år och bad honom utveckla. Han förklarade att uttrycket spontant bottnade i de intryck som han upplevde under dessa två konferensdagar. "Alla dessa deltagare inklusive EKAF- funktionärer, som med sin entusiasm går in för att ge sina arbetskamrater runt om i landet "friskvård". Det är, menade Ulf, i sanning en rörelse på gång. Det är oerhört viktigt att våra politiker och chefer ser detta, fortsatte han. Denna "rörelse" bör med rätta kallas "K A F- rörelsen" därför att K A F driver på och förmedlar ut den till kommunerna."

Denna spontana upplevelse "drabbades" också jag av under 1980-talet. Vi, några engagerade i Sigtuna kommun, lovade att göra ett "omtag" från en halvt döende korpförening till något annat. Exakt vad, visste vi inte, men allt spontant som kunde locka till positiv fritidsverksamhet för kommunens anställda var OK. Villkoren var enkla. Några entusiaster kom med en idé och lovade att ta hand om den. OK! Sätt igång. Och entusiasterna kröp fram ur vrårna och berikade sig själva och de som hängde med. Nya verksamheter blomnade upp, andra visnade så småningom, dock utan dåligt samvete. Det var vid dessa tillfällen jag upptäckte vilken glädje det här förde med sig. Vid försommarskvällar på kommunens friluftsområde med en hippig stafett, kaffe och korvgrillning. Eller tillsammans med folk från hela kommunen i 24-timmarslopp på skidor. Eller med revy på Folket Hus. Senare under 1990-talen på våra fantastiska konferenser upptäckte jag att denna "rörelse" levde. Nya och/ eller nygamla kommunala fritidsföreningar vittnade om sin "förvandling".

Det är inte K A F, som skall ta åt sig äran för dessa "förvandlingar" utan alla de frivilliga, som ställde upp på sin fritid för sina arbetskamrater och för sin kommun. KAF är möjligtvis en "katalysator" och som med tur eller med skicklighet kunde fånga upp denna "rörelse" i tiden.

Jag är stolt att ha fått vara med om denna utveckling av det förbund som bildades den 17 mars 1989 och som i dag fortfarande lever och verkar i samma anda som då. Det hade inte varit så om vi inte haft alla dessa härliga entusiaster också i förbundets ledning och som under åren lopp arbetat så hårt för att utveckla K A F. Utan ett enda öre i ersättning!

1) ÅK = Årets konferens

Rosersberg den 15 augusti 2019

Olle Wegner

SOM JAG MINNS DET

1970- och 1980-talen

var en progressiv period för Sveriges kommuner. Utbyggnadstakten var hög och många nya reformer skulle inplanteras. Kommunal verksamhet hade ännu en stark status. Utomstående konsulter av olika kategorier knackade på hos politiker och tjänstemän för att fiska efter uppdrag.

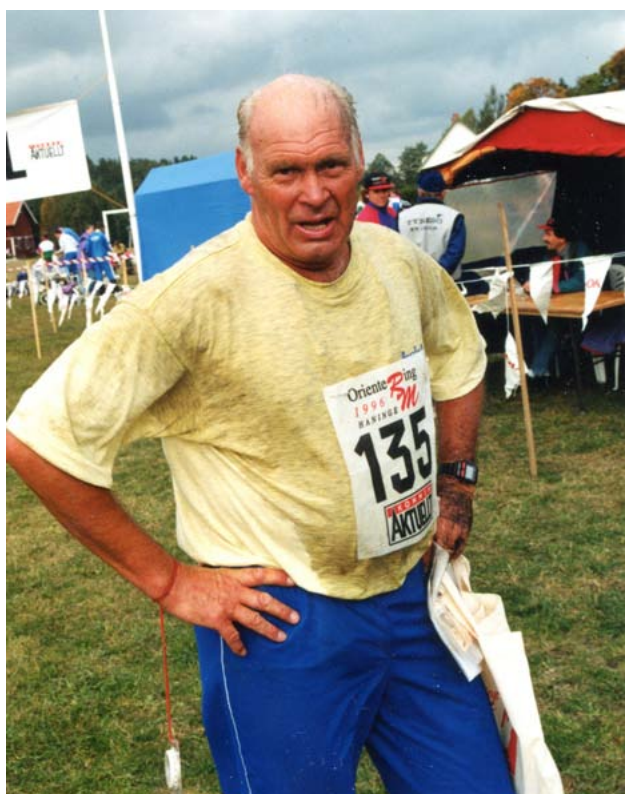
Det här var tiden då Lagen om anställningsskydd LAS och Medbestämmandelagen MBL antogs av Sveriges riksdag. Det var en revolution i sig.

Inom personaltjänsten så var också arbetsmiljöfrågorna en av flera prioriterade grenar. Med dem kom företagshälsovården och friskvårdfrågorna. Vi i Sigtuna kommun, tror jag, låg i framkant när det gällde att haka på i denna utveckling. Vi var tidigt med om att tillsammans med privata företag inrätta en företagshälsovårdscentral, där jag under många år var dess vd. Personalen där var mycket inriktad på förebyggande hälsovård med återkoppling till kommunens och företagens arbetsmiljö. På vårt personalkontor var Karl Erik Nordin ansvarig för dessa frågor. Han blev också vald till sekreterare i kommunens korpklubb, där jag först var vice och sedermera dess ordförande. Därmed hade vi skapat en perfekt organisation för att jobba med friskvård för kommunens anställda. Med Karl Eriks goda arbete och med en föreningsstyrelse med många duktiga idésprutor, så fick vi tillstånd en fritidsverksamhet av omfattande grad med motion, idrott, kultur och andra personalfremjande aktiviteter. Det mesta föll på plats. Vi fick också disponera en f.d. vaktmästarbostad med sammanträdesrum och gymlokal för korpklubbens verksamhet. Pådrivande var en av våra politiker, Carl-Eric Lundgren, som var kommunfullmäktiges ordförande men också ledamot i kommunstyrelsens personalutskott. Han var då förbundsdirektör på Korpen Svenska Motionsidrottsförbundet. Han hade också under en period varit riksdagsman. Jag och namnen Karl Erik hade många och långa progressiva samtal med denne Carl-Eric. Bland annat om varför det då inte fanns något riksförbund för kommunernas fritidsföreningar. Det var Lundgren, som upplyste oss om detta och undrade om vi inte kunde ta initiativet till bildande av ett sådant riksförbund. Därmed var ett frö sätt till Kommunanställdas Fritidsförbund.

År 1988 hade Mellwyn Karlsson, avdelningschef på dåvarande Byggnadskontoret i Sigtuna kommun, föreslagit att korpklubben skulle arrangera ett riksmästerskap i terränglöpning för anställda i Sveriges kommuner. Mellwyn var en av våra mycket aktiva motionärer. Styrelsen i klubben tänkte på alla cylin-

drar och planeringen påbörjade. Carl-Eric Lundgren var informerade och gav oss goda råd bland annat att inte kalla tävlingarna för SM. Det hade vi ingen rätt till. Vi gick ut med inbjudan till alla Sveriges kommuner. Mästerskapet skulle avgöras hösten 1988 med start och mål vid dåvarande Kommunskolan (nuvarande Stora Brännbo Konferens och Hotell) i Sigtuna. Samtidigt med inbjudan hade jag bifogat ett upprop med frågan om det fanns intresse att bilda ett riksförbund och något om vad ett sådant förbund skulle kunna ha för syfte och verksamhet. I brevet inbjöd jag till informationsmöte i samband med dessa riksmästerskap.

Det första riksmästerskapet i terränglöpning, som alltså ägde rum i Sigtuna hösten 1988, blev en succé. Tvåhundra deltagare hade anmält sig. Bland dem dåvarande landslagsåkaren på skidor, Anna Frithioff, från Falun och gamle mästrelöparen på 800 meter, Ove Berg, från Hofors. Efter första dagens individuella tävlingar hölls ovannämnda möte rum om bildandet av ett riksförbund. Med för att informera och ge råd var Carl-Eric Lundgren tillsammans med två medarbetare från Korpen. Ett antal representanter från kommuner runt om i Sverige hade hörsammat kallelsen och deltog på mötet. Man enades då om att bilda en interimstyrelse för bildandet av ett eventuellt Kommunanställdas Fritidsförbund. Bland de entusiaster som valdes in i denna styrelse var främst Christer Jansson från Örebro. Han har efter det följt med i alla år och har varit vår förbundskassör till den dag som i dag är. En annan var Yngve Persson, som var en av orienteringsSveriges mest välkända utövare och som senare ordnade så att vi fick en fot in på

Yngve Persson

Svenska Kommunförbundet. Yngve kom från Österåker. En tredje var Jimmy Österholm från Bollnäs. Han blev vår idéspruta och en av dem som var med och utvecklade förbundet de första åren. Övriga som deltog i denna interimsstyrelse var Marianne Mayer från Gällivare och Sven Strömme från Lomma. Tyvärr kom dessa två att lämna förbundet efter ett år i styrelsen. .

Ett nytt riksförbund planeras

Under hela förberedelseprocessen hade jag som ordförande hjälp av Karl Erik Nordin. Vi i interimsstyrelsen arbetade bland annat fram stadgar med hjälp av Korpen. En viktig sak var att vi inte ville att förbundet enbart skulle syssla med idrotts- och motionsaktiviteter. Efter diskussioner kom vi därför fram till att föreslå att det kommande förbundet skulle ha följande syfte:

- ta initiativ till olika arrangemang ex riksmästerskap (RM), konferenser och utbildningar
- samordna och intiera mästerskapstävlingar för kommunanställda
- verka för att kommunerna arbetar aktivt för personalstimulerande åtgärder
- erbjuda hjälp att bilda personal- och korpklubar i kommuner och kommunägda bolag
- sprida information om olika arrangemang och förbundets verksamhet
- samordna internationellt utbyte inom förbundets ram
- främja utvecklingen av såväl friskvårds- som kulturaktiviteter

En viktig fråga var också hur vi skulle få medel att bedriva någon verksamhet. En första åtgärd var att uppvakta Svenska Kommunförbundet. Vi bokade tid hos dåvarande förbundsdirektören, Jan-Åke Björklund och samlade ihop några från interimsstyrelsen för ett besök på Södermalm i Stockholm. När det var dags tågade vi, något nervösa, in i det allra heligaste på dåvarande Kommunförbundet. Helt plötsligt var Yngve Persson försvunnen. Vart hade Karl tagit vägen? Då hörde vi att han redan satt inne hos nämnde Björklund. Bägge pratade högt och glatt. När vi övriga så småningom fick företräde, förstod vi så småningom situationen. Jan-Åke och Yngve var gamla kompisar i orienteringsspåren och därmed flöt vårt samtal lätt och otvunget. Vi berättade om våra planer och bad ödmjukt om stöd. Jan-Åke var omgående positiv till oss och utlovade ett rundligt bidrag både från Kommunförbundet och Kommundata. Däremot var han skeptisk till att vi skulle ordna en årlig friskvårdskonferens, något vi nämnt som del i en verksamhetsplan. Konkurrensen var alltför stor på området, ansåg han.

Jimmy Österholm

17 mars 1989

På mötet med Jan-Åke Björklund hade interrimstyrelsen fått löfte om lokal när det nya riksförbundet, Kommunanställdas Fritidsförbund (K A F), skulle stadfästas. Kallelse gick ut till alla Sveriges

kommuner och dess fritidsföreningar. Dagen bestämdes till den 17 mars 1989. Lokalen var alltså en av Svenska Kommunförbundets sammanträdesrum i närheten av Slussen i Stockholm. Överraskande många hade hörsammat kallelsen. Beslut togs att bilda detta förbund och stadgar antogs. En intensiv diskussion hölls om kommande verksamhet. Representanter från Nacka kommun berättade om de tävlingar som tidigare arrangerats i både bordtennis och bowling. En av dessa, Lars Olof Lindholm, blev en av det nya förbundets styrelseledamöter. Vid förbundstämman 1992 utsågs Lars-Olof till förbundsordförande. En annan representant, Stig Lundberg, hade åkt ned från Umeå för att prata om SM för kommunanställda på skidor. Ett sådant hade nämligen ägt rum 1988 i Malung. Umeå hade då lovat att ta över arrangörskapet 1990. Ingen hade något emot detta bara man benämnde tävlingarna för riksmästerskap. Stig Lundberg valdes naturligtvis också in i styrelsen. Stig tog under sina år i

K A F hand om arbetet med söka arrangörer till riksmästerskap och blev RM – kommitténs ordförande. Vidare bland deltagarna på detta möte var två trevliga tjejer från Skövde. En av dem, Inger Holm, valdes också in i styrelsen och blev en nyttig länk i förbundets arbete under många år.

K A F:s första styrelse fick följande sammansättning:
Olle Wegner, Sigtuna – ordförande
Hans Strömberg, Borås – vice ordförande
Christer Jansson, Örebro – kassör
Yngve Persson, Österåker – sekreterare
Stig Lundberg, Umeå – ledamot
Marianne Mayer, Gällivare – ledamot
Sven Trönne, Lomma – ledamot
Jimmy Österholm, Bollnäs – suppleant
Lars-Olof Lindholm, Nacka – suppleant
Inger Holm, Skövde – suppleant
Bengt Carlsson, Hulthsfred – suppleant

Ett nytt riksförbund

var den 17 mars 1989 etablerad och framtiden såg ljus ut för K A F. Den valda styrelsen visste då inte hur stort detta skulle komma att bli, men en naiv dröm förespeglade oss, att det kunde bli hur stort som helst. Mångas riksmästerskap med mängder av deltagare!

Hur det blev återkommer jag till. Men en tanke jag har, nu när förbundet snart fyller 30 år, och det är, att jag aldrig tidigare i mitt liv haft så stimulerande kamrater som dem jag haft under åren med K A F.

Olle Wegner

Stig Lundberg

Lars-Olof Lindholm

Christer Jansson

Jimmy Österholm

Yngve Persson

1989

Så var Kommunanställdas Fritidsförbund stadfäst. Det ägde alltså rum den 17 mars 1989 i Stockholm. Bakom beslutet stod sjutton representanter för elva kommunala fritidsföreningar.

Optimismen hos den nyvalda styrelsen var hög. Hur stort kommer detta förbund att kunna bli? Vi räknade hur många kommuner som fanns i landet och hur många tusental anställda, som dessa kommuner hade. Vad vi däremot inte visste var hur många föreningar, som fanns i dessa kommuner. Var det på oplöjd mark vi gav oss in i. Dags att börja arbeta.

K A F:s första styrelse hade en jämn representation av ledamöter från hela landet, från Gällivare i norr till Lomma i söder. Däremot var kvinnorepresentationen alltför låg. Två av elva.

Vi hade stort behov att träffas och lära känna varandra. Så en av våra första åtgärder var att boka en planeringskonferens. Den plats vi valde var Korpens dåvarande kursgård, Fagerudd, vid Mälaren utanför Enköping. Tidpunkten var 21 – 22 april 1989. Det var strålande fint vårväder. Jag vet inte om det var vädret eller deltagarnas positiva idéer som resulterade i att vi fick fram i ett mycket bra framtidsprogram, men så blev det.

Vi uttalade först och främst att K A F skall vara en demokratisk och inte en toppstyrd organisation. Därför var det viktigt att få ta del av medlemsföreningarnas idéer och åsikter om vilken verksamhet förbundet skulle driva. Det är dessa som skulle ge oss vår utveckling och styrka. Information och utbildning kom därför att prioriteras. En annan sak som vi konstaterade var att så många aktiva fritidsföreningar, som vi trodde fanns, nog inte existerade. Det påverkade våra beslut att försöka satsa på utbildning och konsultverksamhet.

Vi kom därför fram till följande:

- att vi regelbundet skulle lämna information via "Förbunds Nytt" (den tidning vi planerade ge ut)
- att vi genom kurser och konferenser skulle sprida information om vår verksamhet
- att vi skulle personligen eller på annat sätt hjälpa till att bilda föreningar/klubbar i våra kommuner och kommunägda bolag, där sådana fortfarande saknades
- att om så önskades hjälpa till att "sätta fart" i avdomnade föreningar/klubbar
- att samla och sprida information om verksamhetsplaner, årsberättelser m.m. från våra föreningar/klubbar
- att informera om kampanjer, aktiviteter m.m. från Rikskorpen.

Viktigt för förbundets utveckling var naturligtvis att få igång riksmästerskap i olika idrottsgrenar. Sådana fanns redan inplanerade i en mer löslig organisation, såsom RM i bowling och bordtennis. Våren 1989 i Kiruna ägde så det första riksmästerskapen rum i K A F:s regi.

Frågor om riksmästerskap skulle skötas av RM-kommittén med Stig Lundberg, som ordförande. Stig arbetade som intendent på fritidsförvaltningen i Umeå. Kommittén hade i april 1989 redan kommit igång och två ytterligare mästerskap var då redan inplanerade dels en i orientering i Österåker och en i terränglöpning i Sala. På tur fanns också riksmästerskapet på skidor i Umeå i början av mars 1990.

K A F var en av Korpens tjugotal fritidsförbund. I juni 1989 blev vi därför inbjudna till riksstämman där avgående förbundsdirektören, Carl-Eric Lundgren, avtackades. Carl-Eric, som var den som drev på att vårt förbund kom till stånd. I sitt tacktal för sina år i Korpen passade han också på att hälsa K A F välkommen in som nytt fritidsförbund. På denna riksstämman i Falun var förutom jag själv även vår vice ordförande, Hans Strömberg, närvarande och vi fick då möjlighet att lära känna representanter för övriga fritidsförbund och då i första hand förbundssekreterare Lars-Göran Bengtsson från vårt systerförbund inom landstingen, SSIF.

En administrativ åtgärd jag egenmäktigt vidtog var att numrera alla nya medlemsföreningar efter anslutningsdatum. Kamraterna rynkade nog lite på näsan för detta, men sa inget. Nummer ett var nämligen min egen förening från Sigtuna. Men det fanns en liten tanke bakom idén nämligen möjligheten att uppmärksamma vissa föreningar exempelvis den hundrade, som för övrigt blev föreningen i Årjängs kommun. Detta annonserade vi i nummer I av Förbunds Nytt år 1991 och följdes upp med reportage. Sigtuna kommuns personalklubb var alltså nr 1, nr 2 var Örebro kommuns motions- och idrottsförening (MIF) och nr 3 var Lessebo kommuns korpsklubb.

Information var a och o för att göra K A F känt, nå flera och rekrytera nya medlemmar. Dessutom att få in synpunkter på vad man ville ha ut av förbundet samt annonsera aktiviteter. Vårt informationsblad döpte vi till Förbunds Nytt, vilket kunde tyckas enkelt bland många andra med samma namn. Första årets nummer var påvra med enbart text, men "bladet" utvecklats väsentligt med åren och bytte efter namntävling till K A F Nytt.

Den första Årets konferens

I planerna för 1989 fanns också att arrangera en friskvårdskonferens. Något som vår supporter, Jan Åke Björklund 1), ansåg svårt, men "Lycka till!". Min tanke var att den skulle arrangeras på Kommunskolan Stora Brännbo i Sigtuna. På samma plats som det första initiativet togs för bildandet av K A F under terränglöpningsstävlingarna för kommunanställda 1988. Kursgården bokades den 9 november 1989 och mest känd bland föreläsarna var operasångerskan Kerstin Dellert, som berättade om Confidencen – Vad det personliga engagemanget kan uträtta. Övrig föreläsare var förbundsdirektörerna Jan Åke Björklund 1) och Hans Wilhelmsson 2). Efter en lunch genomfördes 6 miniseminarier med kvalificerat innehåll, ytterligare en föreläsning med utbildningschef Lisbeth Gustafsson från Digital Equipment och slutligen en paneldebatt, som leddes av personalchef Olof Ekman på SAS. Dag två, den 10 november, ingick i programmet ett studiebesök på SAS:s Friskvårdsanläggning i Frösundavik, Solna och på riksidsrottsförbundets idrottsanläggning på Bosön, Lidingö.

Så här i efterhand kan jag konstatera att programmet inte var så pjåkigt för att ha arrangerats av ett förbund, som ännu inte fyllt ett år. Deltagarantalet var över förväntan och det hela gick ihop ekonomiskt. Många nya kontakter knöts och en av dem hade K A F glädje av att senare ha i sina led. Hans namn var Ingvar Lökvist, mark- och exploateringschef i Kristianstads kommun. En sak lärde vi oss också. Konferenserna borde innehålla en gemensam konferensmiddag. Konceptet har hållit i 30 år och fått heta Årets konferens. Den har varit en av förbundets stora framgångar under dess år.

- 1) dåvarande förbundsdirektör på Svenska Kommunförbundet
- 2) dåvarande förbundsdirektör för Rikskorpen

Gruppen som samlades i april 1989 för att planera K A F:s kommande verksamhet

Från vänster: Christer Jansson, Örebro, Olle Wegner, Sigtuna, Yngve Persson, Österåker, Inger Holm, Skövde, Sven Trönne, Lomma, Lars-Olof Lindholm, Nacka och Sig Lundberg, Umeå.

Operasångerskan Kerstin Dellert tackas för stimulerande föredrag under den första Årets Konferens som ägde rum i Sigtuna den 9 november 1989

Fortsättning följer i nästa nummer.